

॥ द जिनीअस ॥

-प्रल्हाद जाधव

या एकांकिकेतील पात्रे :

वृद्ध

आणि

तरूण

या एकांकिकेचा कोणत्याही माध्यमातील, कोणत्याही भाषेतील प्रयोगापूर्वी लेखकाची परवानगी घेणे बंधनकारक आहे.

(एक वृद्ध आणि एक तरुण हळूहळू चालत येतात. दोघेही दमलेले, पण वृद्ध चैतन्याने सळसळलेला. तरुण दमलेला. केविलवाणा, मानविरुद्ध पावलं उचलतोय. अखेरीस त्याला पाय उचलणंही अशक्य होतं. तो थांबतो. वृद्ध मागे वळून पाहतो व तरुण थांबल्याचं लक्षात येऊन करारीपणे विचारतो.)

वृद्ध : का थांबलास तू?

तरुण : मी खूप दमलोय सर.

वृद्ध : इतक्यात दमलास?

तरुण : इतक्यातच म्हणजे? तीन-चार वर्षे झाली असतील तुमच्या सोबत भटकतोय त्याला...

वृद्ध : मग तीन-चार वर्षांतच दमलास? मी तर आयुष्यभर भटकतोय.

तरुण : तुमच्या आणि माझ्या वयात फरक आहे सर. माझ्या आयुष्यातील वसंतऋतू नुकताच सुरू झालाय. तो सारखा हाकारतोय मला. पावलोपावली अडवतोय. गावाकडं जाण्याची ओढ अनिवार होत चाललेय माझी...

(वृद्ध हसतो)

तरुण : हसायला काय झालं सर?

वृद्ध : माझ्या आयुष्यात आता कोणताही ऋतू शिल्लक राहिलेला नाही, या कल्पनेचं हसू आलं मला. एखादा चिरेबंदी बुरुज ढासळत जावा दिसामाशी, तसाच जर्जर होत चाललाय हा देह. शेवटच्या अज्ञात क्षणाचं भयप्रद गिधाड कधीही येऊन खांद्यावर बसेल आणि हा अखेरचा चिराही ढासळून पडेल...

तरुण : प्लीज, असं काही बोलू नका सर. असे जर निराश झालात तर तुमच्या आयुष्यभराच्या तपश्चर्येवर पाणी पडेल.

वृद्ध : याची काळजी वाटतेय तुला? बोल, गप्प का बसलास?

तरुण : मला काही समजेनासं झालंय. हल्ली हल्ली माझ्या वागणुकीत दुटप्पीपणा येत चाललाय. शरीरानं मी तुमच्याबरोबर असतो, पण मनानं...

वृद्ध : कुठं असतोस मनानं?

तरुण : नक्की नाही सांगता येत, पण तिथल्या वातावरणात एक गुलाबी धुक पसरलेलं असतं. तिथल्या जादुई संगीताचे सूर माझ्या विचारशक्तीवर ताबा मिळवतात आणि नकळत मी त्या वातावरणात खेचला जातो.

वृद्ध : मग काय होतं?

तरुण : मग... मग 'ते दोन डोळे' माझ्यावर रोखले जातात. काळेभोर टप्पोरे डोळे. हळूहळू त्या डोळ्यातून साकार होतो एक मायावी कोळी, जो सोडत जातो आपली सोनेरी लाळ त्या डोळ्यांपासून माझ्यापर्यंत विणत जाते एक चिवट जाळं आणि जेव्हा मी भानावर येतो तेव्हा एखाद्या निःसत्व फोलपटासारखा त्या जाळ्यावर फडफडत राहिलेला असतो...(वृद्ध त्याला जवळ घेतो त्यामुळे भरून येत.) प्लीज ट्राय टू अंडरस्टँड मी सर, प्लीज.

वृद्ध : येस, येस... आय मस्ट अंडरस्टँड यू माय सन. अरे जेव्हा तू माझ्याबरोबर निघालास तेव्हा तुझ्या ओठावर मिसरुडही फुटली नव्हती. मौज मजा करण्याचं तुझं वय, पण तरीही या म्हाताऱ्यासोबतच्या या विराण प्रवासात सामील झालास तू. तुला दिसलं त्याच्या तर्कट संशोधनामागं थुथुथुणारं प्रतिभेचं एक कारंज आणि तू ओरडत सुटलास...

(फ्लॅश बॅक)

तरुण : ओ इट्स वंडरफूल. सीम्पली ग्रेट, आऊट ऑफ द वर्ल्ड...अरे, आहे का कोणी जागे या वेड्या पिराची एक थिअरी समजून घ्यायला? एका विलक्षण संशोधनाच्या खडतर मार्गावर त्याचा हात प्रेमाने दाबायला? हा म्हातारा म्हणतोय की, कुत्र्याला जसा माणसाच्या मरण्याचा वास येतो, तसाच तो माणसालाही येऊ शकेल. तो ओळखणारी ग्रंथेंद्रियाची यंत्रणा अद्याप शाबूत आहे. फक्त तिला पुन्हा कार्यान्वित करायची एवढंच त्याचं काम आहे. (वृद्धास) खरंच का माणसाला आपल्या मरणाचा गंध येऊ शकेल?

वृद्ध : होय येईल. जसा कुत्र्याला माणसाच्या मृत्यूचा वास येतो, तसाच तो माणसालाही येऊ शकतो.

तरुण : पण कुत्र्याला माणसाच्या मृत्यूचा वास येतो याला पुरावा काय?

वृद्ध : कुत्री रडायला लागल्यावर माणूस मरणार असं म्हटलं जातं?

तरुण : योगायोगानं कधी तसं घडतंही.

वृद्ध : मग याच संशयाचा फायदा मी माझ्या संशोधनात घेताला आहे. शिवाय लक्षात घे, कुत्र्याला एकूण सहा इंद्रियं असतात. अन्य प्राण्यापेक्षा एक जास्त. आणि या सहाव्या दंद्रियाच्या आधारे तो पैशाचिक योनीतील अतिंद्रिय गंधही ग्रहण करू शकतो.

तरुण : हेही जरी मी मान्य केलं तरी माणसाला आपल्या मृत्यूचा वास कसा येणार?

कारण तोही पाच इंद्रियं असलेला प्राणी.

वृद्ध : बहुसंख्य लोकांना एखाद्या गोष्टीचं पूर्ण संशोधन झाल्याशिवाय ती शक्यतेच्या कोटीतली वाटतच नाही. यामुळे तुझी ही शंकासुद्धा रास्त आहे. पण तरुणा, एक लक्षात घे की माणूस हा सर्वात बद्धिमान प्राणी आहे. आपल्या बुद्धिचातुर्याने निसर्गाचेही डोळे दिपावेत असं कर्तृत्व त्यानं केलं आहे. आणि हे बघ, माणसाच्या साऱ्या इंद्रियसंवेदना ज्यावेळी एका विशिष्ट पातळीवर अतिशय तीव्रपणे एकवटतात, त्यावेळी त्याची प्रत्ययशक्ती असंख्य पटीनं वाढते आणि मग एखाद्या अनोख्या विश्वाचं दर्शनही त्याला घडू शकतं. तुमच्या त्या साहित्य निर्मितीच्या प्रक्रियेत तर अनेकजणांनी आपण एका अनामिक गंधानं भारावून गेल्याचं अनेकदा म्हटलंय तर हा अनामिक गंध कोणता? तो समावून घेणारे गंधतंतू जर जिवंत असतील तर अशाच प्रकारच्या अन्य अपार्थीव गंधांविषयी ते जागृत नसतील कशावरून? याच संशयाचा फायदा मी माझ्या संशोधनात घेतला आहे. माझी अशी खात्री आहे की, माणसाला आपल्या मृत्यूचा वास येऊ शकेल. तो ओळखणारी गंधेंद्रियांची यंत्रणा अद्याप शाबूत आहे. तिला पुन्हा कार्यान्वित करणं एवढच फक्त माझं काम आहे.

तरुण : सर, मी येऊ तुमच्याबरोबर?

वृद्ध : माझा मार्ग फार खडतर आहे.

तरुण : माझी तयारी आहे.

वृद्ध : त्याहीपेक्षा माझं संशोधन खडतर आहे.

तरुण : पण माझा विश्वास बसलाय त्यावर.

वृद्ध : तुलाही असं वाटतं की, माणसाला आपल्या मृत्यूचा वास येऊ शकेल?

तरुण : सर... माझी आजी मरण्यापूर्वी दोन-तीन दिवस सतत म्हणत होती, मला माझा मृत्यू दिसतोय. आपण सोमवारी मरणार असं ती म्हणली आणि खरोखरच ती सोमवारी मरण पावली. तेव्हापासून मृत्यूविषयीचं गूढ माझ्या मनात ठाण मांडून बसलंय. शिवाय माझंही नाक इतकं संवेदनशील आहे की, मैलभर अंतरावरून चालणाऱ्या तरुणीने डोक्यात जुईचा गजरा माळलाय की मोगऱ्याचा हे मी क्षणार्धात सांगू शकतो.

वृद्ध : असं जर असेल तर मग तू एखाद्या कर्मशिल सेंटचं संशोधन का करत

नाहीस?

तरुण : हाच प्रश्न मी तुम्हाला विचारू शकतो सर.

वृद्ध : आय अॅडमिट युवर डेअरिंग माय सन. पण लक्षात ठेव की, मला कोणत्याही ऐहिक सुगंधाच्या मागं लागायचं नाही. तसं करायचं म्हणजे कस्तुरीमृगानं कंकोळाच्या मागं लागण्यासारखं आहे. मला असा एक गंध शोधून काढायचा आहे की, जो अनन्यसाधारण असेल. मी त्याचा एकमेव निर्माता असेन. सुगंधाच्या जगाचा बादशहा व्हायचंय मला.

तरुण : वंडरफूल आयडिया सर...

वृद्ध : इट्स नॉट अॅन आयडिया. इट्स अ फॅक्ट. मागं एकदा मी असंच सेल माशाची हाडं आणि जवादी मांजराच्या आतड्यावरची चरबी यांच्या मिश्रणापासून असं एक अत्तर बनवलं होतं की ज्याचा वास घेतला की, माणसाला पक्ष्यासारखं हवेत उडत आहोत असा भास व्हायचा. आधी कुणाचा विश्वास नाही बसला, पण एकेकाने तो गंध हुंगून पाहिला आणि अशा काही गमती घडल्या, काही विचारू नकोस (हसतो).

तरुण : मला द्याल त्यातला थोडासा गंध?

वृद्ध : तुला सहन नाही होणार तो.

तरुण : मला त्याची खात्री करून घ्यायची आहे.

वृद्ध : विचार कर...

तरुण : मी विचार करूनच बोलत असतो.

वृद्ध : ठीक आहे. (गाठोड्यातून एक कुपी काढून त्याच्या नाकाजवळ नेतो. तरुण हुंगतो आणि बेभान होत जातो. आपण हवेत तरंगत आहोत असं त्याला वाटू लागतं, त्याच्या वाक्यागणिक वृद्ध हसायला लागतो.)

तरुण : माझा तोल गेल्यासारखं वाटतंय. माझा तोल जातोय. माझं शरीर वजनरहीत झालंय. मी हवेत तरंगतोय. मला धरून ठेवा सर. मला घट्ट धरून ठेवा. सर... सर, मी प्रचंड गतीनं वरती जातोय. घरं, झाडं, डोंगर भराभरा मागं पडताहेत. वादळात सापडलेल्या पाचोळ्यासारखा मी भिरभिरत चाललोय सर... सर... सर, मला वाचवा सर, मला वाचवा. मी खोल खोल कोसळत चाललोय. कोणत्यावरी भयाण दरीत... मला वाचवा सर, मला वाचवा. (जोरात किंचाळतो आणि वेशुद्ध होऊन पडतो. वृद्ध शांतपणे वॉटरबॅग उघडतो,

त्यातील पाणी तरुणाच्या चेहऱ्यावर शिंपडतो. तरुण हळूहळू भानावर येतो. वृद्धाच्या करामतीमुळे तो स्तंभित झालेला.)

वृद्ध : जागा हो तरुणा, जागा हो. आलास का शुद्धीवर? (डोळे उघडतो) तरी मी तुला आधीच सांगत होतो की, नसता हट्ट करून नकोस. पण तू ऐकायला तयार नव्हतास.

तरुण : (भानावर येत) बापरे. काय अनुभव! इतक्या वर्षात मला इतकं भयानक स्वप्नसुद्धा पडलं नव्हतं कधी.

वृद्ध : मला माहीत होतं तू असं काहीतरी म्हणणार हे. मग काय? आता तरी माझा नाद सोडणार की नाही?

तरुण : नादच काय सर, पण खुद्द तुम्हालाही मी आता सोडणार नाही कधी. तुमचं संशोधन पूर्ण होईपर्यंत तुमच्या सोबतअगदी जवळ राहीन मी तुमच्या.

वृद्ध : अजूनही विचार कर. खूप भटकावं लागेल. विविध प्रकारच्या मृत्यूचं निरीक्षण करावं लागेल. पक्ष्यांचं, प्राण्यांचं आणि माणसांचंसुद्धा.

तरुण : चालेल सर.

वृद्ध : इतकं सोप नाही ते. काही मृत्यू मुद्दाम घडवून आणावे लागतील. हे झेपेल तुला?

तरुण : (निश्चयाने) होय सर, कोणत्याही दिव्यातून जायची तयारी आहे माझी. मृत्यू हा माणसाला पडलेला सनातन प्रश्न आहे. एक आदिम गूढ. ते उकलण्याच्या कार्यात माझ्या जिवाची बाजी लावायची वेळ आली तरी हरकत नाही. वाटल्यास मी तुम्हाला वचन देतो सर.

वृद्ध : (त्याचा हात हातात घेत) इतका ठाम निर्धार केला असशील तर स्वतःच्या जीवाची बाजी लावायची गरज नाही मित्रा. पण काही मोह असे असतात की, त्यांचे दुष्परिणाम भोवल्यावर आपल्याला त्यांची जाणीव होते. त्यात तुझं वय हे इतकं कमी. ज्यावेळी आयुष्य तथाकथित आनंदाच्या लाटेवर झोकून घ्यायचं त्यावेळी तू माणसाच्या मूलभूत समस्येच्या दिशेने प्रस्थान ठेवत आहेस. या मार्गावर क्षणाक्षणाला तुझी कसोटी लागेल. वादळात सापडलेल्या फुलासारखा तुझा निर्धार या वाटेवर कोलमडण्याची शक्यता आहे. या सर्व गोष्टींची जाणीव असूनही तू माझ्या सोबत येतो आहेस. इट मीन्स यू हॅव टेकन अ कॅलक्युलेटेड रिस्क. चल तर. माणसाला भेडसावणाऱ्या आदिम प्रश्नांचा वेध घेण्यासाठी

- आपण निघू. माझ्या मागून ये...
- : (फ्लॅश बॅक संपतो. तरुण तिथेच उभा आहे. म्हातारा वळून पाहतो. पुन्हा दोघांनीही पहिल्या प्रसंगाशी सांधा साधलेला)
- वृद्ध : तरी मी तुला सांगत होतो तरुणा की, तुझा निर्धार कोलमडून पडेल. तुला घरी परतण्याचा मोह होईल.
- तरुण : त्यावेळी मला असं वाटलं की, या संशोधनात आपण यशस्वी होऊ. माणसाला आपल्या मृत्यूचा वास येऊ शकेल. पण मध्यंतरी आपण घेतलेल्या खडतर परिश्रमांचा विचार करता तुमचं हे संशोधन अगदी बोकडाच्या मानेखालील आचळाइतकं निरर्थक आहे, असं व्हायला लागलंय मला. त्यात ना दूध ना मूत!
- वृद्ध : (बेभान होऊन ओरडत) नाऊ कीप युवर माऊथ शट्. इटस् बियाँड माय टॉलरन्स. ज्या संशोधनाच्या सिद्धीसाठी माझं आयुष्य मी चंदनाच्या खोडासारखं झिजवलं, त्या संशोधनाविषयी तुझ्यासारख्या कालच्या पोरानं असे ताशेरे ओढावेत, त्यापेक्षा मला कुणी चाबकानं का फोडून काढलं नाही...? नाहीसा हो माझ्या समोरून. तुझं तोंडदेखील बघण्याची इच्छा आता उरली नाही. माझा मात्र पूर्णपणे विश्वास आहे की, माणसाला आपल्या मृत्यूचा वास येऊ शकेल आणि त्यासाठी शेवटचा श्वास छातीत असेपर्यंत मी प्रयत्न करीन. मला माहीती आहे की, कदाचित एखाद्या काटेरी जाळीमध्ये निष्प्राण होऊन पडेल हा देह. कोल्हे-कुत्री फाडतील त्याला, लचके तोडतील त्याचे, पण आयुष्यभराच्या तपश्चर्येची, निर्धाराची काळजात जतन करून ठेवलेली एक सुगंधी कुपी ज्यावेळी कवटीसारखी तडकेल त्यावेळी तिच्यातील गंध होईल रानोमाळ आणि धावत येतील 'ते' बांधतील माझं थडगं आणि कोरतील त्यावर दोन ओळी 'हीअर लाईज अ जिनिअस हू हॅज हॅन्गड हिज लाईफ इन द व्हेचरस क्वेस्ट ऑफ डेथ फ्रॅग्रन्स.'
- तरुण : (त्याचे पाय धरून) मला माफ करा सर. मला माफ करा. मी फार मोठी चूक केली, मला मान्य आहे सर. पण मला तुमच्यापासून दूर ढकलून नका सर. मला वाटेल ती शिक्षा करा सर पण स्वतः असे यातनाच्या जंजाळात घायाळ होऊ नका. मला सहन होत नाही ते सर. प्लीज सर... प्लीज.
- वृद्ध : (म्हातारा त्याच्या डोक्यावर हात ठेवून त्याला वर उठवतो आणि)

ते तिकडे बघितलंस, ते बघ. त्या चर्चच्या शेजारी. निळ्याजर्द पाण्याचं तळं. सूर्यही बुडयला लागलाय आता. चल, आजची रात्र आपण त्या तळ्याच्या काठी काढू.

(दोघेही निघतात. तळ्याच्या काठी येतात. वृद्ध हातपाय धुवून बॅग उतरून ठेवलेली असते तिला टेकतो. सिगारेट, काडेपेटी काढतो, सिगारेट पेटवतो. तरुण पाण्यातील एका कमळाच्या फुलाकडे बघत आहे.)

वृद्ध : काय बघतोहेस एवढं एकटक तिकडे?

तरुण : (भानावर येत) क...काही नाही सर, कमळाचं फूल बघत होतो.

वृद्ध : अरे, आपल्यासारख्या संन्याशी माणसांनी कधी फुलांचे उत्सव साजरे करायचे नसतात. ये, इकडे ये. (जातो, पण मन अजून फुलातच) बैस येथे. सिगारेट ओढणार? घे.

तरुण : नो सर. थँक्यू.

वृद्ध : अजूनही त्या फुलाचं भूत तुझ्या मानेवरून उतरलेले दिसत नाही.

तरुण : खरं आहे सर. मला शरदबाबूच्या देवदासमधील एक प्रसंग आठवला. कलकत्याला जाण्यापूर्वी देवदासला पार्वतीशी खूप काही बोलायचं असतं. पाठणवठ्यावर येतो. पारू कमरेवर पाण्याची घागर घेऊन घराकडं जायला निघते. तिलाही देवदासशी खूप काही बोलायचं असतं. तिचे पाय रेंगाळतात. दोघेही गोठल्यासारखी उभी असतात. कुणी सुरुवात करायची, काय बोलायचं हेच सुचत नाही आणि मग देवदास काय करतो माहीत आहे सर? देवदास पारूवर हल्ला करतो पारूवर हल्ला करतो सर, देवदास. हातातल्या सटक्याने तो तिला फोडून काढतो. रक्तबंबाळ करतो आणि पार्वती त्याचा मार निमूटपणे सहन करते. एकही शब्द बोलत नाही. सर, का? (आर्तपणे) का सर? पार्वती निमूटपणे मार का सहन करते?

वृद्ध : (जवळ जाऊन थोपटत) मला हादरवून टाकणारा प्रश्न विचारलास तरुणा. त्याचं उत्तर माझ्याकडंही नाही. पण आपण फक्त आपल्या समाधानासाठी समजायचं की, देवदास इज अ फिक्शन, नॉट फॅक्ट.

तरुण : नो, नो सर, देवदास इज नॉट अ फिक्शन, सर्टनली नॉट. देवदास असतो सर, पारूही असते...

वृद्ध : (त्याच्या डोळ्यात रोखून पहात) हेच तुझ्या मोहाचं कारण? (तरुण निरुत्तर)

होतो आणि असहाय्यपणे एका कोपऱ्यात जाऊन गुडघ्यात मान घालून बसतो. वृद्ध त्याच्याजवळ जाऊन त्याला थोपटतो.) काही प्रश्नांची उत्तर आपण शोधायची नसतात. ती न सापडण्यातच आपलं हीत असतं, पड आता जरा, बरीच रात्र होत आली. मीही पडतो थोडावेळ. (वृद्ध काही वेळातच छान झोपी जातो. तरुण उठतो आणि अस्वस्थपणे येरझारा घालायला लागतो. मध्येच त्याचं लक्ष एका बाजूला जातं. तिथं त्याला काहीतरी दिसलंय. तो खाजगी स्वरात)

तरुण : कोण आहे तिकडं? (निरखून पहात) आय से हू इज देअर? तू? तू... तू... कोण आहेत तू? आणि अशी रात्रीच्या वेळी या जंगलात काय करते आहेस? बोलत का नाहीस तू? (त्याला उत्तर म्हणून फक्त तिच्या पैजणाचा छुम छुम असा आवाज येऊ लागतो. त्या आवाजाने घायाळ झालेला तरुण एका मोठ्या आवेगाने तिच्या दिशेने धावत जातो. काही क्षणांनी खोकत वृद्ध उठतो. पाहतो तर तरुण जागेवर नाही. सिगारेट पेटवतो. थोडावेळ वाट पहातो. मग मात्र अस्वस्थपणे शोधणे सुरू करतो. इतक्यात मान खाली घालून तरुण प्रवेश करतो.)

वृद्ध : कुठं गेला होतास तू?

: (तरुण गप्प)

वृद्ध : (जवळ येत) अरे, बोलत का नाहीस? मी विचारतोय कुठं गेला होतास तू?

तरुण : मला माहीत नाही सर.

वृद्ध : ऑ?

तरुण : खरंच मला माहीत नाही. संमोहित झाल्यासारखा मी तिच्याकडे ओढला गेला.

वृद्ध : तिच्याकडे? कोण ती? काय म्हणाली ती? काय झालं तिचं?

तरुण : मला काहीच आठवत नाही सर.

वृद्ध : (ओरडत) आठवत नाही कसं? तुला आठवलंच पाहिजे. बोल कोण होती ती?

तरुण : ती कोण होती ते मला माहीत नाही सर कारण मला ती तशी दिसलीच नाही. मला दिसली तिच्या जागी नक्षीदार गंधाची एक लयदार कुपी. बस्स. आजवर कधीही न अनुभवलेल्या एका विलक्षण गंधानं अनावर होऊन मी तिच्याकडे आकर्षित झालो आणि पाकळीत भुंगा मिटावा तसा त्या विलक्षण गंधाच्या छायेत विरघळून गेलो.

- वृद्ध : विलक्षण गंध? अरे, असा कसला विलक्षण गंध, जो या म्हाताऱ्याला ठाऊक नाही? चंदन, कापूर, अगरु, मलयागरु चंदन, चंद्रमगरु, लवंग, देवदार, कोष्टकोळिंजन इत्यादींपैकी होता का तो की...
- तरुण : आपल्या गंधाच्या यदीत त्याची नोंद नाही सर, पण ऋतु बदलताना हवामानातील गंधात जसा थोडासा फरक जाणवतो, तसा काहीसा होता तो.
- वृद्ध : ऋतू बदलताना जाणवतो तसा?... ऋतुगंध? (हसतो) गंधांच्या या अफाट जंगलात आयुष्य घालवताना तेवढ्या गंधाची नोंद घ्यायची राहून गेली... (हसतो) अरे मला शोधायचंय मरणगंध आणि मी आलो सृजनगंधाच्या गावाला. गंधाच्या झपाटून टाकणाऱ्या प्रदेशातील हे एक अज्ञात दालन. उत्पत्ती-स्थिती आणि लय, या चक्रात ब्रह्मांडाला गुंतवणारा हा निर्मितीचा गंध. सृजनगंध. ऋतुगंध. अरे, किती म्हणून फिरायचंय मला. आणि कुठं-कुठं? की, सृजनगंध हाच मरणगंध? सृजनगंध हाच मरणगंध? का...का असू नये? होय. माणसाच्या मृत्यूची बीजंही त्याच्या जन्मातच रुजलेली असतात... हो... होय. माणूस मरतो याचं एकमेव कारण तो जन्माला येतो, आणि तो जन्माला येतो त्याचं नैसर्गिक कारण म्हणजे हा गंध. हो ...होय... सापडला... सापडला. मित्रा, मरणगंध सापडला. (जोरदार उबळ येते.)
- तरुण : शांत व्हा, सर शांत व्हा. तुम्ही तर एकदम बेभानच झालाय.
: (वृद्ध पुन्हा जोरात खोकतो-विक्षिप्ताप्रमाणे तरुणाचा हात झिडकारतो.)
- तरुण : , प्लीज शांत व्हा सर... यु आर बिईंग एक्सट्रिक सर...
- वृद्ध : व्हाट नॉनसेन्स यू आर टॉकिंग? आय अॅम परफेक्टली ऑल राईट. माझं गात्र न् गात्र कसं पुलकीत होऊन गेलंय बघ. आणि आता मरणगंधाच्या अंतिम झुळुकीसाठी देहाच्या गंधकोषात प्राण राहिलेत टिकून. (पिळवटत) कोण ओरबडतंय आतून मला आणि करतंय कासावीस? पंख छाटलेली असंख्य घायाळ कबुतरं, माझ्या रक्तवाहिन्यात तडफडू लागली आहेत असहायपणे. (ओरडत) मरणगंधाचं काडतूस बंदुकीत ठासून कोण बसलंय दबा धरून? छातीवर नेम धरून ओढ चाप. होऊ दे माझ्या लक्षावधी चिंधड्या आणि वाऱ्याच्या लहरीबरोबर वाहून जाऊ दे मला दाही दिशांना.
- तरुण : प्लीज सर... माझं ऐका थोडं. तुम्हाला विश्रांतीची गरज आहे.
- वृद्ध : (बेभान होत) आता कसली विश्रांती? सारे बंध कसे खळाखळा तुटून पडू

लागलेत आतल्या आत. देहाच्या मध्यातून अंगभर वाहू लागलाय सुवर्णाच्या
वर्खासारखा एक झळाळीदार झरा. एक विलक्षण गंधवेदना शरीरातून उमलत
चाललेय सर्वत्र. (उचकी देतो) प्राणात बहरून आलेत मरणगंधाचे अगणित
ताटवे. मरणगंधाचे...

: (मरतो. तरुण दुःखावेगाने हबकून जातो. वृद्धाचा मृत देह व्यवस्थित करून
ठेवतो. बॅगेतून एक शाल काढून त्याच्या अंगावर टाकताना मध्येच फ्रीज होतो.
पार्श्वभूमीवर चर्चबेलचा घणघणाट आणि वृद्धाचे एक वाक्य ऐकू येते, हीअर
लाईज अ जिनीअस हू हॅज लिव्ह्ड हिज लाईफ इन द व्हेचरस क्वेस्ट ऑफ
डेथ-फ्रेग्रन्स... हळूहळू पडदा.)

*****